

УДК 005.93:339.137

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-276-6-40-44

ДАШКО І. М.

Криворізький факультет Запорізького національного університету

МІСЦЕ І РОЛЬ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

У статті досліджено сутність і зміст ресурсного потенціалу підприємства, розглянуто декілька підходів до визначення понять «потенціал» та «ресурсний потенціал підприємства в контексті забезпечення конкурентоспроможності». Наведено класифікацію складових ресурсного потенціалу. Забезпечення конкурентоспроможності передбачає підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу.

Ключові слова: ресурсний потенціал, підходи, підприємство, ефективність, конкурентоспроможність.

DASHKO I.

Kryvyi Rih Faculty of Zaporizhzhia National University

PLACE AND ROLE OF ENTERPRISE RESOURCES POTENTIAL IN ENSURING COMPETITIVENESS

The purpose of the article is a thorough study of the place and role of the resource potential of the enterprise in ensuring its competitiveness. The analysis of approaches to the identified resource potential of the enterprise gives grounds to suggest the following: enterprise potential – an integral reflection (evaluation) of current and future opportunities of the economic system, transformation of input resources with the help of the inherent personnel of entrepreneurial abilities in economic benefits, maximally satisfying in such a way public interests to ensure its competitiveness. Ensuring competitiveness implies increasing the efficiency of use of resource potential, the availability of summary – analytical information that will characterize the practice of managing the resource potential of the enterprise. The essence and content of enterprise resource potential have been revealed in the research process. Several approaches to defining concepts "potential" and "resource potential of enterprise concerning competitiveness ensuring" have been considered. A classification of components of resource potential was given by the authors. The competitiveness ensuring is based on efficiency increase of the use of resource potential and availability of summary-analytical information that characterizes management practices of resource potential of the enterprise. A theoretical model of formation of enterprise potential was presented in this article. The authors analysed three groups of the methods of potential estimating such as effective, expendable and comparative. A structure of enterprise potential is widely presented in an analytical scheme.

Keywords: resource potential, approaches, enterprise, efficiency, competitiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В останні десятиріччя конкурентоспроможність підприємства як концепція міцно зайняла лідируючі позиції в економічній науці про зростання та політиці з формування основних чинників, які забезпечують його стабільність. Умовою успішного довгострокового функціонування підприємства є його ресурсний потенціал. Постає необхідність постійного формування і ефективного використання задля забезпечення конкурентоспроможності. Вимагає ґрунтовного вивчення та актуальною є розробка нових теоретичних підходів до вирішення проблеми формування і розвитку ресурсного потенціалу підприємства як складової конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. В етимологічному значенні термін «потенціал» латинського походження від *potentia*, що означає сила або міць. Словник іншомовних слів за редакцією В. Бутромєєва дає два трактування потенціалу. По-перше, це сукупність наявних засобів, можливостей, джерел. По-друге, це точкова характеристика силового векторного фізичного поля.

Друге трактування терміну «потенціал» має прикладний характер для фізики, хімії, математики. А от перше трактування носить загальний характер, що дозволяє його застосувати до різних галузей науки і діяльності людини залежно від того, про які запаси, засоби і джерела йде мова. Саме з такої позиції і бере початок ресурсна концепція терміну «потенціал» [1, с. 16].

У більш пізніх роботах з проблематики потенціалу можна знайти спроби трактування потенціалу не як простого набору ресурсів та джерел їх утворення, а як складної системи з наявними зв'язками. У загальному значенні зміст терміна розкривається як ступінь потужності в якому-небудь відношенні, сукупності засобів, необхідних для чого-небудь [2, с. 13].

Основні публікації з теорії потенціалу присвячені такому оціночному показнику, як економічний потенціал. Аналіз таких публікацій виявив значні відмінності у визначенні економічного потенціалу, його елементів, взаємозв'язку з такими категоріями, як національне багатство, рівень економічного розвитку, конкурентоспроможність. Проведений аналіз еволюції наукової думки щодо визначення терміну «потенціал» дозволив означити наступні підходи.

Перший підхід визначає економічний потенціал як сукупну здатність галузей народного господарства. Представниками цього підходу є Б.М. Мочалов, В.М. Мосін, Д.М. Крук [3, с. 7]. У визначеннях, даних перерахованими авторами, прослідковується тісний зв'язок між економічним потенціалом та виробничою функцією. Ми погоджуємось з тим, що це важлива його характеристика, але не єдина.

Другий підхід: економічний потенціал – це сукупність наявних ресурсів. Такий підхід прослідковується у публікаціях Ю. Личкіна, Б. Плишевського, А. Годосійчука [3, с. 7]. На нашу думку,

недоліками цього підходу є те, що термін «потенціал» часто підміняється поняттям ресурси, інвестиції, інвестиційні ресурси, чисельність зайнятих. Роблячи акцент тільки на ресурсному аспекті, не виявляючи специфічних характеристик потенціалу, зникають суттєві відмінності від економічних категорій, таких як національне багатство, ресурси, матеріально-технічна база, конкретність.

Третій підхід підтримують Лапін Є.В. та Марушков Р.В. [3, с. 8]. Тривалий час у вітчизняній літературі потенціал ототожнювався з масштабами діяльності виробничого підприємства, а для його характеристики найчастіше використовували такі показники, як виробнича потужність, знімання продукції з одиниці виробничої площі тощо. Б.М. Мочалов, навпаки, вважає, що варто відрізнити показники економічної потужності від економічного потенціалу. Економічний потенціал країни, галузі, підприємства, вважає він, характеризується обсягами накопичених ресурсів і максимально можливим обсягом матеріальних благ і послуг, виробництва яких можна досягнути в перспективі при оптимальному використанні наявних ресурсів. Економічна потужність характеризує фактично досягнутий рівень розвитку продуктивних сил на певну дату [3, с. 10]. Аналогічної точки зору дотримується А.А. Іванов, роблячи акцент на відмінності термінів «народне господарство» і «економічний потенціал» [4, с. 22].

Четвертий підхід трактує економічний потенціал як результат економічних і виробничих відносин між суб'єктами господарської діяльності. Самоукін Л.І. вважає, що економічний потенціал необхідно розглядати у взаємозв'язку із властивими кожній суспільно-економічній формації виробничими відносинами, що виникають між окремими робітниками, трудовими колективами, а також управлінським апаратом підприємства, організації, галузей народного господарства в цілому з приводу повного використання їх можливостей до створення матеріальних благ і послуг [4, с.15]. На наш погляд, в даному визначенні підкреслена дуже важлива риса взаємодії всіх елементів економічного потенціалу. Однак, економічний потенціал залежить і від рівня розвитку продуктивних сил. Краснокутська Н.С. дає наступне визначення потенціалу: потенціал підприємства – можливості системи ресурсів і компетенцій підприємства створювати результат для зацікавлених осіб за допомогою реалізації бізнес-процесів [3, с. 7].

Ми вважаємо, що таке визначення є цікавим з позицій взаємодії ресурсної та результатної концепцій, але воно не відображає рівні потенціалу та його структуру. Спроби вирішення проблеми оцінки потенціалу на рівні регіону, галузі та підприємств призвели до появи різноманітних визначень, які представлено в роботі П.А. Фоміна та М.К. Старовойтова [5, с. 8]. Так, потенціал характеризують як засоби, запаси, джерела, що мають у наявності і здатні бути мобілізованими, приведені в дію, використані для досягнення визначених цілей, здійснення плану, розв'язання якої-небудь задачі, можливості окремої особи, суспільства, держави у визначеній області.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Забезпечення конкурентоспроможності залежить від наявності, ефективності використання і відтворення ресурсного потенціалу підприємств. Однією з особливостей функціонування сучасних підприємств є кількісна, якісна та структурна недосконалість їх ресурсних потенціалів, зумовлена великими втратами ресурсів у процесі здійснення реформ.

Забезпечення конкурентоспроможності підприємств різних типів тісно пов'язане з розв'язанням організаційно-економічних завдань до підвищення віддачі з кожної витраченої одиниці ресурсного потенціалу, його розширеного відтворення, удосконалення структури, покращання результативності діяльності підприємств.

Вирішення проблеми підвищення ефективності використання ресурсів підприємств вимагає розробки системного соціально-економічного підходу до всебічного опрацювання кожного окремого спектру питань збалансованого формування ресурсного потенціалу та його віддачі. Як показують попередні дослідження, всебічне опрацювання проблемних аспектів зміцнення ресурсного потенціалу підприємств може стати однією з найважливіших передумов підвищення результативності їх розвитку, забезпечення їх конкурентоспроможності.

Метою статті є ґрунтовне дослідження місця і ролі ресурсного потенціалу підприємства в забезпеченні його конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Проведений аналіз щодо підходів у визначенні ресурсного потенціалу підприємства дає підстави запропонувати наступне: потенціал підприємства – інтегральне відображення (оцінювання) поточних і майбутніх можливостей економічної системи, трансформування вхідних ресурсів за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні та суспільні інтереси задля забезпечення його конкурентоспроможності. Беручи загалом, до елементів потенціалу підприємства можна віднести все, що пов'язано з функціонуванням і розвитком підприємства. Відбір найважливіших з цих елементів становить дуже складну проблему, що підтверджується безліччю різних думок науковців з цього приводу. Потенціал підприємства розглядається як об'єктні і суб'єктні складові, що мають вплив на забезпечення конкурентоспроможності (рис. 1).

Оцінювання елементів, які утворюють виробничий потенціал, повинно зводитися до оцінювання конкретних, визначених характеристик об'єктів, що відображають їх зміст. Кожен із зазначених елементів може бути охарактеризований безліччю показників як загальних, так і частинних. Оцінювання виробничого потенціалу підприємства проводиться на підставі аналізу рівня ефективного використання структурних робочих місць, а також на базі елементного підходу. Підходи до забезпечення конкурентоспроможності пов'язані безпосередньо з підходами до визначення виробничого потенціалу підприємства, а саме: сформовано три основних підходи до визначення виробничого потенціалу: ресурсний (або обліково-звітний), структурний (функціональний) та цільовий (проблемно-орієнтований).

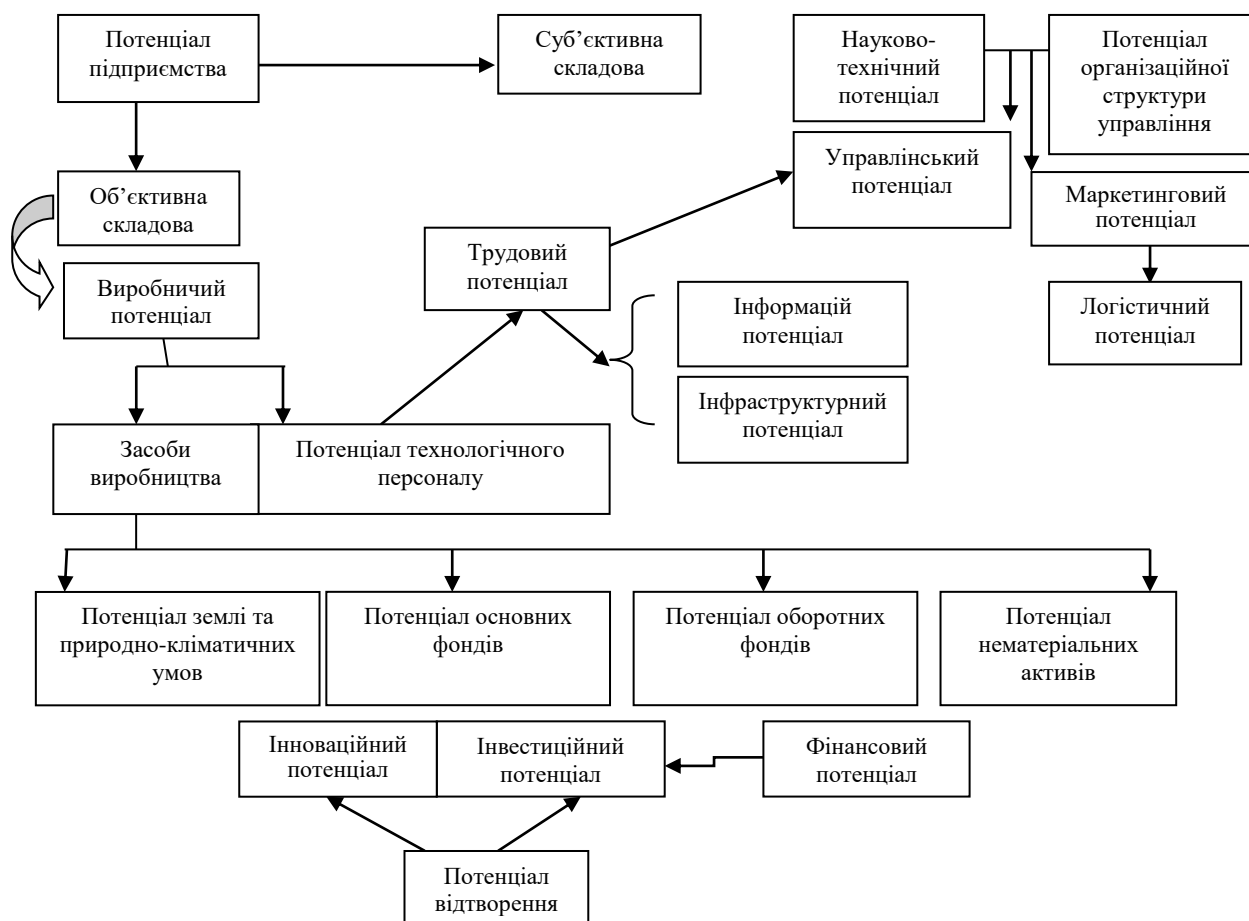

Рис. 1. Структура потенціалу підприємства [6, с. 13]

У загальному випадку показники ефективності використання виробничого потенціалу можна диференціювати за п'ятьма групами, пов'язаними з використанням інформаційних ресурсів, з удосконаленням організації управління, з удосконаленням організації праці, з удосконаленням організації виробництва та з підвищенням творчої активності трудящих. Сукупний потенціал підприємства визначає його технічний рівень, його конкурентоздатність на зовнішніх ринках. Найпоширенішим показником рівня використання виробничого потенціалу, а саме основних фондів, є фондвідача. Основним показником ефективності використання промислово-виробничого персоналу є продуктивність праці.

Продуктивність праці є комплексним показником, що відображає сумарний вплив усіх інших елементів виробничого потенціалу на рівень та ефективність застосування трудових ресурсів у процесі функціонування останнього. Під час оцінювання рівня використання технологічного елемента потенціалу можна застосувати показник «технологічна оснащеність виробництва». Він є величиною, зворотною ефективності технології виробництва, і показує витрати на розвиток технології, необхідні для забезпечення одиниці кінцевого результату функціонування потенціалу. Кризовий стан національної економіки та окремих підприємств, що супроводжується невикористанням виробничих потужностей, нагромадженням понаднормативних запасів матеріалів і готової продукції, скороченням чисельності працівників, зниженням їхнього кваліфікаційного рівня і продуктивності праці та іншими негативними явищами, закономірно призводить до втрати потенціалу, звідси зниження конкурентоспроможності.

Формування потенціалу підприємства щодо забезпечення конкурентоспроможності – це процес ідентифікації та створення спектра підприємницьких можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм задля стабільного розвитку та ефективного відтворення [5, с. 45]. Загальну модель формування потенціалу підприємства представлено на рис. 2. Кожен з показаних на схемі елементів підпорядковується досягненню загальних цілей потенціалу підприємства, тобто, якщо існують засоби виробництва, кадри, приміщення з певними характеристиками та інші ресурси, то потенціал підприємства як економічна система здатний задовольнити постійно мінливі потреби потенційних споживачів [8, с. 48].

Найпоширенішими є три групи методів оцінювання потенціалу: результативний (дохідний) – оцінює вартість об'єкта на засаді величини чистого потоку позитивних результатів від його використання; витратний – визначає вартість об'єкта за сумою витрат на його створення та використання; порівняльний (ринковий) – визначає вартість на базі зіставлення з аналогом. Слід зазначити, що кожен з указаних підходів реалізується з допомогою специфічних методик, які залежать від об'єкта оцінки.

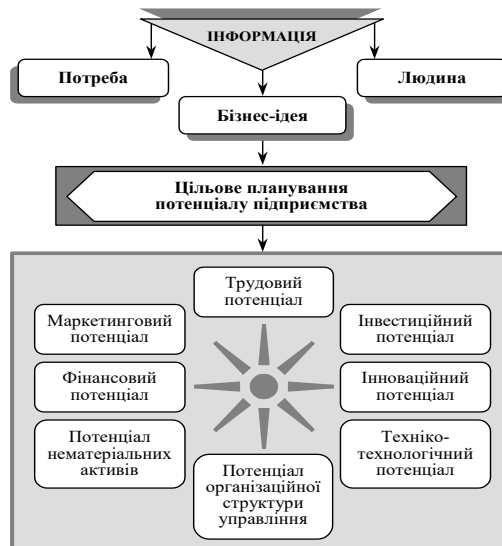

Рис. 2. Загальнотеоретична модель формування потенціалу підприємства [7, с. 45]

Оцінювання потенціалу підприємства є підґрунтям щодо розробки стратегії забезпечення конкурентоспроможності. На нашу думку, доцільними є підходи до керівництва змінами, сформовані Д. Коєном: «проаналізувати – обдумати – змінити». Після прийняття рішення про необхідність змін на підприємстві керівництво приступає до формування команди управління змінами.

Природно, щодо вирішення проблеми забезпечення конкурентоспроможності підприємства має бути зведена аналітична інформація, яка характеризуватиме практику управління ресурсним потенціалом підприємства. Відповідно, забезпечення конкурентоспроможності передбачає підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу. Економістам при розробці планів слід використовувати нові методи і підходи в діагностиці, під час планування враховувати всю глибину і специфіку галузі, а також потенційні можливості підприємства, конкуренцію і стан економіки.

Висновки. В процесі дослідження розкрито сутність і зміст ресурсного потенціалу підприємства, розглянуто декілька підходів до визначення поняття «потенціал» та «ресурсний потенціал підприємства щодо забезпечення конкурентоспроможності». Досліджено еволюцію наукової думки визначення терміну «потенціал». Наведено класифікацію складових ресурсного потенціалу. Зазначено, що забезпечення конкурентоспроможності передбачає підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу, наявність зведено-аналітичної інформації, яка характеризуватиме практику управління ресурсним потенціалом підприємства.

Література

1. Адимбаев Т.А. Экономический потенциал и эффективность его использования / Т.А. Адимбаев. – Алма-Ата : Наука, 1990. – 369 с.
2. Гавва В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання : навч. посіб. / Гавва В.Н. – Київ : Центр навч. л-ри, 2011. – 224 с.
3. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / Краснокутська Н.С. – Київ : ЦНЛ, 2008. – 352 с.
4. Производственный потенциал: обновление и использование / [Иванов Г.Л., Левина, А.А., Михальская К.Д. и др.]. – Київ : Наукова думка, 2003. – 254 с.
5. Авдеенко В.Н. Производственный потенциал промышленного предприятия / Авдеенко В.Н., Котлов В.А. – Москва : Экономика 1989. – 240 с.
6. Олексюк О.І. Управління потенціалом акціонерних товариств : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Олексюк О.І. – Київ : КНЕУ, 2001.
7. Зінь Е.А. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / Зінь Е.А., Турченко М.О. – Київ : ЦУЛ, 2012. – 400 с.
8. Городня Т.А. Економіка та фінансова діагностика: навч. посіб. / Городня Т.А. – Львів : «Магнолія 2000», 2011. – 282 с.

References

1. Adimbaev T.A. Ekonomicheskij potencial i effektivnost ego ispolzovaniya / Adimbaev T.A. – Alma-Ata : Nauka, 1990. – 369 s.
2. Havva V.N. Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsiniuvannia : navch. posib. / Havva V.N. – Kyiv : Tsentr navch. l-ry, 2011. – 224 s.
3. Krasnokutskaja N.S. Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka : navch. posib. / Krasnokutskaja N.S. – Kyiv : TsNL, 2008. – 352 s.
4. Proizvodstvennyj potencial: obnovlenie i ispolzovanie / [Ivanov G.L., Levina, A.A., Mihalskaya K.D. i dr.]. – Kiyiv : Naukova dumka, 2003. – 254 s.
5. Avdeenko V.N. Proizvodstvennyj potencial promyshlennogo predpriyatiya / Avdeenko V.N., Kotlov V.A. – Moskva : Ekonomika 1989. – 240 s.
6. Oleksiuk O.I. Upravlinnia potentsialom aktsionemykh tovarystv : avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk / Oleksiuk O.I. – Kyiv : KNEU, 2001.
7. Zin E.A. Planuvannia diialnosti pidpriemstva : navch. posib. / Zin E.A., Turcheniuk M.O. – Kyiv : TUL, 2012. – 400 s.
8. Horodnia T.A. Ekonomika ta finansova diahnostryka: navch. posib. / Horodnia T.A. – Lviv : «Mahnoliia 2000», 2011. – 282 s.

Рецензія/Peer review : 13.12.2019

Надрукована/Printed : 04.01.2020
Прорецензовано редакційною колегією